

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาการเกิดขึ้น และการดำรงอยู่ของสถาบันการศึกษา ด้านช่างศิลป์ไทย ซึ่งในที่นี้ก็คือ กาญจนานิเชกวิทยาลัยช่างทองหลวง และศึกษาว่าช่างทองหลวงคือใคร ทำอะไร ทั้งยังดูว่าโรงเรียนช่างนี้มีความเปลี่ยนแปลง การปรับตัวอย่างไรบ้าง

พบว่าใน สังคมไทยแต่เดิมมาช่างเป็นสิ่งที่ต้องการของสถาบันกษัตริย์ เจ้านาย และขุนนางมาโดยตลอด กล่าวคือช่างได้รับการอุปถัมภ์โดยชนชั้นสูงในสังคมมาโดยตลอด จนกระทั่งสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงไป ชนชั้นสูงเปลี่ยนแปลงรสนิยมทางงานช่างไปเป็นนิยมแบบตะวันตก มีการจ้างช่างและการซื้องานจากตะวันตกเข้ามา ช่างแบบไทยที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ก็เสื่อมทราลง จนกระทั่งต้องมีการจัดตั้งโรงเรียนช่างขึ้น คือ โรงเรียนเพาะช่าง เพื่อทำการฟื้นฟูวิชาช่างต่างๆของไทย อย่างไรก็ตามวงการช่างมีความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อีกครั้งในสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง สถาบันช่างที่เคยได้รับการอุปถัมภ์จากทั้งสถาบันกษัตริย์ เจ้านาย ขุนนางต่างๆ ต้องเปลี่ยนแปลงสถานภาพไปสู่ระบบข้าราชการ กรมช่างต่างๆ ต้องเข้าไปอยู่รวมกันในการมศิลปากร รวมทั้งกรมช่างทองด้วย แต่เมื่อมีความต้องการใช้ช่างฝีมือจำนวนมากในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ในคราวฉลองกรุงครบ 200 ปี

พ.ศ. 2525 ก็พบว่ามีความขาดแคลนช่างจำนวนมาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโรงเรียนช่างขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อทำการผลิตช่างฝีมือแบบไทย ไม่ให้เสื่อมสูญไป

กาญจนานิเชกวิทยาลัย ช่างทองหลวงก็ได้รับพระราชดำรินี้ในแนวเดียวกันนี้ คือ การผลิตช่างไว้เพื่อใช้เอง ของสถาบันกษัตริย์ซึ่งเคยเป็นผู้อุปถัมภ์ช่างเสมอมาแต่ในอดีต แต่การเป็นช่างในสถานการณ์แบบปัจจุบันนั้นเป็นไปได้ยาก จึงได้มีการจัดสอนวิชาช่างสมัยใหม่ควบคู่กันด้วยเพื่อให้ช่างสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ทั้งยังมีการจัดการเรียนการสอนในระบบทวิภาคีร่วมกับบริษัทอาณัติต่างๆนอกจากนี้ได้มีการขยายการเรียนการสอนเพื่อผลิตครู และช่างเครื่องเงินชาวเขาเพื่อสร้างอาชีพให้แก่ชาวเขา จากการที่มีความหลากหลายในการเรียนการสอนนี้เอง ทำให้การเรียนการสอนวิชาช่างทองหลวงเป็นไปได้ไม่เต็มที่ และไม่แน่ว่าในอนาคตวิชานี้จะอยู่ต่อไปได้หรือไม่